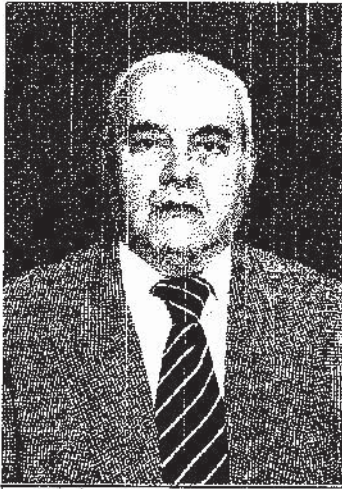

Əşrəf MƏMMƏDLİ

ÖMÜR YOLU

Nədənsə onunla bu dəfəki söhbətimizdə söz yoldan düşdü. Günümüzün əsas mövzularından olsa da bunun bizim mətləbə daxil olduğunu zənn etmirdim. Hər halda ilk baxışdan belə görünürdü.

O, isə uzun illərin o tayında qalmış bir şirin əhvalatı gözləri önündə canlandırır mənə danışmağa başladı.

...1956-cı ilin may ayının son, yazın da gəl-gəl deyən günlərindən biri idi. Məktəbdən çıxıb al-yaşıla bürünmüş kəndimizin aralıq yolları ilə evə tələsirdim. Buna görə də yolumu kəsədən salmağa çalışırdım.

İlin bu allı-güllü vətəndə çiçək-çiçəyi çağırırsa da, yal-yamaclardan əsib gələn sərin yaz mehi üz-gözümü oxşasa da qəlbimə bir narahatlıq, həyəcan qarışıq qərribə hisslər dolmuşdu. Hələ bərkiməmiş çiyinlərimdən, elə bil, ağır yük sallanırdı. Axı, qabaqdan həm buraxılış, həm də qəbul imtahanları gəlirdi.

Bu yükün altından çıxmaq üçün ürəyimdə Tanrıdan özümə təpər, dözümlü diləyir, həm də tövsiyə edirdim ki, ayə, kitabdan-dəftərdən möhkəm yapış.

Beləcə, həyatımıza necə çatdığımızdan da xəbərim olmadı. Həyatdan gələn təzə çörək ətri məni fikirlərimdən ayırdı. Çörək ətri burnuma dəyəndə möhkəmcə acdığımı hiss etdim.

Tələm-tələsik həyata girdim. Anam sacın qırağında, bəmbəyaz süfrənin üstündəki dördəyaxda kündələri yayın, hordən də oxlovla sacdakı xamıraları o üzbuüzə çevirirdi. İsti dəyən xamıralar da qıpqırmızı qızarırdı.

Yeyin yeriyib düz anama tərəf getdim.

Rəhmətlik anam təəcübü ilə üzümə baxıb dedi:

- Ədə, ədə, bala, başaa dönüm, səni qovan vaar, nə qaçaqaqadı?!

Mənə cavabımda, - ana, acmışam ee, maa dürmək ver, - dedim.

Anam da, - bismillah! - deyib, qıpqırmızı xamıraları aralayıb arasına metal pendiri qoyub, sonra da bürməliyə mənə uzatdı.

Elə sacın qırağında dilimi-dodağımı yandıra-yandıra qaynar dürməyi iştaha ilə yeməyə başladım. Az qalırdım ki, o yekəlikdə dürməyi bir uduma yeyim.

Sən demə, anam maddım-maddım mənə baxmış. Dürməyin son tikəsini qurtarandan sonra qayıtdı ki, ağrınalım, əlindən alan yoxdu ha, arxayın ye, dana, dilin, ağzın pülüşükdən çıxdı, axı?!

Bax, eşit, gör saa nə deyirəm. Day, məşallah yekəlib yekə kişi olmusan. Bunan belə yol seçəndə, yol gedəndə, mənən saa amanat, tələsmə.

Yol mənzilə çatdırar, yol mətləbə yetirər, yolu da necə tutdun, heybə də gedəssən.

Elə ki, arın-arxayın, amma, inamla yeridin, yolu qəlbən dolusu tutdun, onda mətləbə də yetəssən, mənzilə də çatassan, çörəyin də olacaq.

Yox, hərgah tələsədin, o cığırdan, bu cığıra atdandın, budu eey, ocaq közünü görürsən?! Dədələr havayı yerə demiyiblər haa, tələsən təndirə düşər.

Odur ki, qurbanın olum, qəlbən tutduğu yolu seç!

Elə ki, yolun qəlbincən oldu, nə sən yolu yorassan, nə də yol sənən yorulacaq. Ayaqlarını oxşaya-oxşaya sənə mətləbə aparacaq. Allah, sənə mətləbini versin!

Bax, o gün mən də böyük bir yolun başlağında durmuşdum. Anam da arxamca su atırdı, nur çiləyirdi, xeyir-dua verirdi.

...Sən demə bayaqkı fikrimdə yanlış olmuş. Həmsöhbətim bu əhvalatla mətləbimizə yönəlik söhbətlərimizə körpü salmış.

Mətləbimiz isə onun elm dalınca getdiyi yola sözün qüdrəti ilə işıq salmaq idi.

Hə, indi isə oxucuları intizarda saxlamayıb həmsöhbətimə onlara təqdim edirəm. O, Azərbaycan Elmi Tədqiqat Baytarlıq İnstitutunun Sanitariya, Ekspertiza və Ekologiya laboratoriyasının müdiri, baytarlıq elmləri namizədi, Əşrəf Teymur oğlu Məmmədlidir.

...Uşaqlığım ağır müharibə illərinə təsadüf etdi. Allah iraq eləsin, çox sıxıntılı, mərhumiyyətlərlə dolu illər idi. Birin tapanda, beşin də tapa bilmirdik. Bir qarın ac, öir qarın tox yatardıq.

Ailəmiz ağır idi. Mən beşinci uşaq idim. Sakit, başaşağı, heç nə də istəməzdim. Görürdüm ki, nənəm, babam, atam, anam gecə-gündüz bilmədən elə hey çalışırlar. Onlar yorğun-argın evə qayıdanda axşamdan çox ötərdi. Yarıqaranlıqda, lampa işığında hamı süfrə başına toplaşardı. Süfrədə Allahın verdiyindən olardı. Anam xəbəyi çəkəndə süfrədə əyləşənlərin sayını hərdən itirərdi. Bir nəfərimizə pay çatmazdı. Allahdanıydı, bəndədən idi, bilmirəm, o da həmişə mən olardım. Mən də qəti səsini çıxarmazdım. Bilirdim ki, day, qazan boşdu. Səs salsam da qazan dolası ha deyildi! Odur ki, heç kəsə bildirməzdim. Yorganın altına girəndə isə doyunca səsi-səssiz ağlayardım. Səhər işdən hali olan anam elə vəziyyətə düşərdi ki! Bütün günü özünü yamanlayardı.

Müharibəni də, dava salanı da lənətləyir, anamın halına isə acıyardım. Uşaq ağlımla öz-özümə təskinlik də verərdim. Neynək, qoy, böyüyüm, gedib həkim olacam, buzovlarımızı, quzularımızı sağaldacam, evə qazanc gətirəcəm, qazanlarımızı dolu-dolu qaynatdıracağam, xamıralı çörəyimiz çox olacaq təhnəmizdə, qoymayacam anamgil korluq çəksinlər.

...Amma əvvəlcə oxumaq, orta məktəbi bitirmək, sonra həkim olmaq üçün ali məktəbin qapısını açmaq lazım idi. 1956-cı ildə orta məktəbi gümüş medalla bitirməyi onu arzusuna, həkimliyə, elmə aparan yolda qazandığı ilk böyük uğur idi.

Bu yol isə 1939-cü ilin mayın 9-da qoynunda göz açdığı doğmaca kəndindən, Tovuz rayonundakı Aşağı Əyyubludan başlayırdı.

...Uşaqlıqdan, hələ orta məktəbdə oxuyarkən qəti fikirə gəlmişdim ki, hansı sənəti seçəcəmsə onun da alimi olacam. Bu fikir içimdən gəlirdi, qəlbən deyirdim. Həvəsim isə bayaq dediyim kimi baytar həkimi olmaq idi. Həmişə güclü maraq, güclü həvəs məni bu sahəyə çəkirdi. Bilirsiniz, axı, iraq olsun, insanın bir yeri ağrıyanda, dərdin dili ilə deyə bilər. Heyvanlar isə məlul-məlul durub baxırlar. Bax, bu anda, bu məqamda onların köməyində durmaq, dərdinə əlac etmək, elə insanın özünə xidmət etməkdir, həm də böyük savab qazanmaqdır. Aqillərdən biri deyib ki, həkimlər insanı, baytarlar isə bütün bəşəriyyəti xilas edir. Mən də çalışırdım, o amalla yaşayırdım ki, bu sahəyə, bu sahənin elminə yiyələnim. Amma, nədən, yolumu hardan başlayacağımı axtarırdım. Sözüm düzü, bir məqamda tərəddüd də etdim.

Sənədlərimi Gəncədəki Həsən bəy Zərdabi adına Pedaqoji İnstitutun fizika-riyaziyyat fakültəsinə verdim. Qəbul olunduğumu biləndə, doğrusu, heç sevinmədim də. Axı, istək ayrı idi, arzularım başqa sahə ilə bağlı idi.

Onu da yaxşı başa düşürdüm ki, fizika, riyaziyyat aparıcı elmlərdir. Amma, neyləyirdim ki, heyvan xəstəliklərinə olan maraq məni özünə çəkirdi. Bir il həmin institutda oxuyarkən bir daha inandım ki, müəllimlik mənim sənətim deyil.

Elə, mən də, rəhmətlik anam demişkən, qəlbim tutduğu yolla getdim. Növbəti il Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun, indiki Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin, baytarlıq fakültəsinə daxil oldum.

... Əşrəf müəllim ilk kursdan əlaçı tələbə kimi müəllimlərin diqqətini çəkir. Sonrakı kursdan elmi dərnəklərdə, tələbə elmi cəmiyyətlərinin işində fəal iştirak edir. Əla oxuduğuna görə də Stalin təqadünə layiq görülür. Sonralar Lenin adına adlandırılan bu təqadüdü o institutu bitirənəcən alır.

Əşrəf müəllimin elmə, elmin zirvəsinə gedən yoldakı ilk addımları da həmin elmi dərnəklərdə, tələbə elmi cəmiyyətlərində atılmışdı. Elə onun ilk elmi məqalələri də bu dövrdə yazılıb çap olunmuşdur.

Əşrəf Məmmədli 1962-ci ildə İnstitutu fərqlənmə diplomu ilə bitirir. Bir müddət Kənd Təsərrüfatı Nazirliyində çalışdıqdan sonra 1964-cü ildə Azərbaycan Elmi Tədqiqat-Baytarlıq İnstitutunda, helmintologiya ixtisası üzrə aspiranturaya qəbul olunur. Bir elm sahəsi kimi helmintologiya onu çoxdan özünə cəlb edirdi. Bu da səbəbsiz deyildi. Böyük rus - Sovet alimi, akademik K.Skryabinin elmi yaradıcılığının, onun zəngin elmi irsinin, xüsusən də bu görkəmli elm xadiminin "Моя жизнь в науке" adlı əsərinin alimimizin yaradıcılığına güclü təsiri olub.

Əşrəf Məmmədlinin elmi işi "Azərbaycanda qoyunların xəbertioz, bunostomoz və ezofaqostomozu, onlara qarşı mübarizə tədbirlərinin işlənib hazırlanması" mövzusunda idi.

Alimimiz öz namizədlik dissertasiyasını 1968-ci ilə Tiflisdə, Gürcüstan Elmi-Tədqiqat və Tədris Zoobaytarlıq İnstitutunun Elmi şurasında böyük uğurla müdafiə edib baytarlıq elmləri namizədi elmi dərəcəsinə alır.

Onu da qeyd etmək ki, Əşrəf müəllimin elmi tədqiqat işlərinin nəticələri bu günün özündə də respublikamızın qoyunçuluq təsərrüfatlarında yuxarıda adı çəkilən xəstəliklərə qarşı mübarizədə geniş miqyasda, uğurla tətbiq edilir.

...Mənim iki elmi rəhbərim olub. Bunlardan biri, Şuşada tanınmış Qaibovlar nəslindən olan, çox təcrübəli və elmi, dedikcən də humanist və həssas insan, baytarlıq elmləri namizədi Ağa Cavad oğlu Qaibov idi. O birisi isə akademik K.Skryabin elmi məktəbinin yetirməsi, tanınmış helmintoloq, baytarlıq elmləri namizədi Yaqub Hacıyev oldu.

Yaqub Hacıyev sonralar iki elmlər akademiyasının, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının və Rusiya Federasiyası Kənd Təsərrüfatı Elmləri Akademiyasının həqiqi üzvü, akademiki seçildi.

Mənim helmintoloq alim kimi formalaşmağımda bu iki böyük insanla yanaşı, biologiya elmləri doktoru, professor Abbasəli Qasım oğlu Məmmədovun da mühüm rolu, təsiri vardı. Abbasəli müəllim həm də mənim əmim oğlu idi.

Allah hər üçünə rəhmət eləsin! Onların hər üçünün elmi yaradıcılığı Azərbaycan elminin zəngin səhifələrindəndir.

...1970-1980-ci illərdə bir müddət Respublika Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi sisteminə müxtəlif vəzifələrdə çalışsa da, Əşrəf müəllim istər respublika, istərsə də keçmiş İttifaq mətbuatında, elmi jurnallarda elmi məqalələrlə çıxış edir.

Əşrəf müəllimin elmi yaradıcılığında, onun apardığı elmi-tədqiqat işlərində maraq doğuran bir cəhət də var. Bu da başqa elmi sahələrin, elmi istiqamətlərin bunlarda öz

əksini tapmasıdır. Məsələn, respublikaya cins mal-qaranın gətirilməsi, saxlanması, bəslənilməsi, yetişdirilməsi və sağlamlıqlarının qorunması ilə bağlı tədqiqatların aparılması və praktiki tədbirlərin hazırlanması problemlərinin elmi həllində bu özünü qabarıq göstərir. «Cins mal-qaranın saxlanması, yetişdirilməsi, binalarda mikroiqlim parametrlərinin normativlərinin işlənib hazırlanması da məhz həmin problemlərin həllinə yönəlib».

“İnəklərin yelin xəstəlikləri - mastitlər” əsəri Əşrəf müəllimin 30 il ərzində apardığı elmi araşdırmaların, axtarışların, tədqiqatların məhsuludur. Adı çəkilən problemin - elmi həlli, xəstəliklərə qarşı elmi əsaslara söykənən kompleks mübarizə tədbirləri sisteminin işlənib hazırlanması, bu mövzuda bir təlimat, iki tövsiyə, bir konsepsiya, bir icmal, iki plakat, çoxsaylı elmi-kütləvi məqalələr, 150 -dən çox elmi əsərlərin dərc olunması heyvandarlığa ciddi ziyan vuran, onun inkişafında böyük əngələ çevirilən həmin xəstəliklərin qarşısının alınmasında, müalicəsində müstəsna rol oynadı.

Bu mənada “Cəmiş saxlanılan binalarda mikroiqlim parametrlərinin optimal normativlərinin işlənib hazırlanması” elmi-tədqiqat əsəri də mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Yeri gəlmişkən, onu da qeyd edək ki, Əşrəf müəllim Az.ETHİ-nin “Sanitariya və yoluxmayan xəstəliklər” laboratoriyasında baş elmi işçi kimi çalışan zaman bu problemlərlə dərinlən məşğul olmuşdur.

1980-ci ildən bu günə kimi Əşrəf müəllim həmin institutda Sanitariya, Ekspertiza və Ekologiya laboratoriyasının müdiri vəzifəsində çalışır.

Bu gün ciddi, global bir problem kimi sanitariya və ekoloji məsələlərin elmi həlli böyük maraq doğurur. Laboratoriyada “Heyvanları və quşları xəstəliklərdən qorumaq üçün baytarlıq-sanitariya və ekoloji təhlükəsizlik sisteminin işlənib hazırlanması və tətbiqi” mövzusunda tədqiqatların aparılması da həmin maraqdan, indiki ekoloji problemlərin kəskinliyindən, bir sözlə, zamanın özünün tələbindən irəli gəlir.

Həmin istiqamətdə aparılan elmi-tədqiqatlar uğurla davam etdirilir və əldə edilən nəticələr, potensial imkanlar göstərir ki, gələcəkdə daha böyük elmi məsələlərin həll edilməsinə nail olunacaq.

Zamandan söz düşmüşkən, Əşrəf müəllim deyir ki, həmişə çalışmışam zamanla ayaqlaşam, həyatın nəbzini tutam. Amma, buna nə dərəcə də nail olmuşam, bax, onu deyə bilmərəm. O məsələlər ki, məndən asılı olub, həmişə həll etməyə müvəffəq olmuşam. Amma, o məsələlər də ki, kimdənə asılı olub, hə, çətinliklər də, bax, onda qarşıma çıxıb. Bunların da izahı çox dərin olub. Durub bunları aydınlaşdırsaydım onda gerek elmə, yaradıcılığa sərf etdiyim vaxtın yarısından vaz keçəydim. Bu işə mümkün olan iş deyildi. Optimist, həyatsevər olmağım həmin çətinliklərin öhdəsindən gəlməyə mənə çox kömək etdi. Çətinliklərdən qorxmamaq, həyatdan, gözəlliklərdən zövq almaq gerəkdir. Bir elmi cümlənin, müddəanın gətirdiyi uğur, bax, həmin gözəllikdir. Nəvə qığıltısı, körpə səsi eşitmək hədsiz sevinədir, yaşamaqdır. Bütün bunların hamısı birlikdə həyat deməkdir, ömür yoludur.

Mən də çalışmışam ki, Ulu Tanrının verdiyi ömür payımı bir alim, bir insan kimi ailəm, elim-obam, xalqım, Vətənim qarşısında alını açıq yaşayım, ömrümü elmə, onlara sərf edim!

Əfqan MƏMƏDOV